

Analiza makroekonomskih faktora RS i FBiH

Rezime

Iako zvanični podaci još nisu objavljeni, postojeće procjene sugerišu da je došlo do pada vrijednosti BDP-a RS u prošloj godini. Raspoložive procjene koje postoje za nivo BiH stavljaju pad BDP-a BiH u prošloj godini u raspon između -3% (EBRD) i -3,5% (MMF). Primarni uzrok ovog pada naravno leži u uticaju svjetske ekonomske krize koja se u značajnijem obimu počela manifestovati u zemlji u zadnjem kvartalu 2008. godine. Osnovna dva kanala putem kojih se kriza prenijela na domaću ekonomiju jesu nagli pad globalne tražnje za domaćim izvozom kao i zaustavljanje kreditnih aktivnosti bankarskog sektora.

Nije realno čekivati značajnije pozitivne pomake u toku ove godine jer je napredak domaće ekonomije u visokoj zavisnosti od stepena oporavka globalne ekonomije, a prije svega najvažnijih trgovinskih partnera - zemalja bivše Jugoslavije i EU. Dužnička kriza Grčke, kao i slične opasnosti koje prijete još nekoliko EU članica usporavaju očekivanu dinamiku oporavka i povećavaju rizik „dvostrukog pada“ u širem regionu. U skladu s tim, trenutne projekcije o kretanju BDP-a BiH za 2010. godinu kreću se između minimalnog pada i minimalnog rasta.

Stand-by aranžman sa MMF doprinijeo je očuvanju makroekonomske stabilnosti a

MMF je poslužio kao poluga za provođenje neophodnih fiskalnih ušteda. Federacija BiH nije uspjela da do kraja maja provede preostale socijalno osjetljive reforme čime se najvjerovatnije odgodilo povlačenje četvrte tranše od 38 miliona USD za BiH. Neuispunjavanje odredbi iz stand-by aranžmana predstavlja negati-

Analizu uradio Centar za istraživanja i studije

van signal o ekonomskoj sigurnosti zemlje i može pogoršati kreditni rejting BiH, a time i RS. Sredstva od privatizacije Telekoma predstavljaju veoma važan raspoloživi „amortizer“ za ekonomske šokove u RS pa isti treba koristiti u najvećoj mjeri kada je kriza najizraženija.

Osnovni pokretač snažnog ekonomskog rasta iz pretkriznog perioda bila je neodrživa domaća (ali i globalna) potrošnja, koja se manifestovala kroz visok rast uvoza, porast inflacije i prihoda od PDV-a. Međutim, ekonomska kiza je nametnula „potrošačko otrežnjenje“ pa su domaćinstva u značajnom dijelu odgodila kupovinu trajnih potrošnih i luksuznih proizvoda (koji su pretežno uvozni), što se pozitivno odrazilo na smanjenje spolnotrgovinskog deficita.

Kreditna aktivnost banaka je praktično zaustavljena u

prošloj godini, čime je prekinut važan izvor finansiranja domaće potrošnje. Nakon stopa rasta plasiranih kredita u RS od preko 30% godišnje, u 2009. godini je došlo do pada kreditnih plasmana od 1%. Ovaj podatak ilustruje naglu promjenu kreditne politike domaćih banaka pod instrukcijama njihovih banki-majki, koje

su ostvarile enormne gubitke na tržištu Jugoistočne Evrope. Otežan pristup finansiranju negativno se odrazio na domaća preduzeća, a u najgorem položaju su se našli preduzetnici i mala preduzeća, koja su se prva našla na udaru nove kreditne politike.

Međutim, bankarski sistem je do sada uspješno prebrodio svoj najteži test u čitavom post-Daytonskom periodu. Povlačenje sa računa banaka u BiH preko 800 miliona KM u oktobru 2008. godine i opšti porast nesigurnosti nisu se pretvorili u sistemsku krizu jer su banke bile dovoljno likvidne da odgovore na zahtjeve deponenata i nisu vršile investiranja u finansijske derivate na stranim tržištima. Konstantan porast štednje građana u 2010. godini siguran je znak stabilnog povratka povjerenja u bankarski sistem.

Pokretanje i rad Rafinerije uzrokovali su rast zbirnog in-

dekse industrijske proizvodnje RS od 17% u 2009. godini. Međutim, osim nafte, svi ostali važniji sektori industrije zabilježili su visoke stope pada u istom periodu (npr. metalni sektor -40%, drvni sektor -30%, tekstilni sektor -16%, sa izuzetkom prehrane koja se zadržala na otprilike istom nivou). Najdublji pad izvoznog orijentisanog industrije desio se u prvom kvartalu prošle godine, nakon čega je uslijedio postepen oporavak. Građevinski sektor još uvijek ne pokazuje znakove oporavka zabilježivši pad vrijednosti radova od 31% u prvom kvartalu 2010. godine.

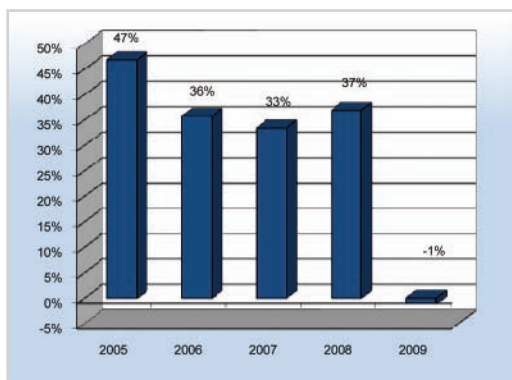
Nezaposlenost u RS kulminirala je u februaru 2010. godine, kada je broj zvanično nezaposlenih lica premašio cifru od 150.000. Domaće tržište rada, sa svojom izraženom nesposobnosti da se prilagodi novim ekonomskim uslovima, još dugo će patiti od posljedica globalne ekonomske krize a rješavanje ovog problema predstavljace teško nasljeđe za naredni period.

Nakon posljednjih smanjenja u rasponu od 10% do 25%, prosječna plata u javnoj upravi bila je za 37% veća od prosječne plate u RS u 2010. godini. Na tržištu rada u kojem svaki treći zaposleni radi u javnom sektoru, kretanje plata će i dalje ostati pod velikim uticajem plata u javnom sektoru, što nameće potrebu za definisanjem jedne dugoročnije politike plata zasnovane na jasnim principima.

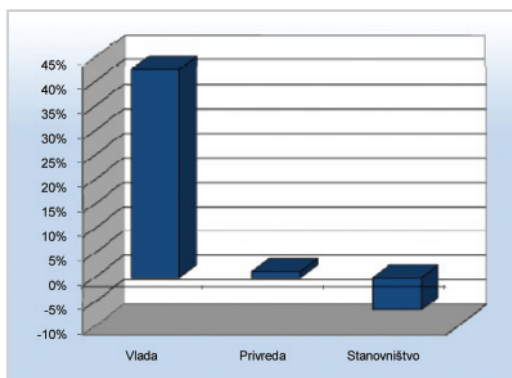
Finansijski sektor u zastoju

Ekonomska kriza zaustavila je kreditne plasmane u Republici Srpskoj, a posebno privredi i stanovništvu. Prolaskom najjačeg udara ekonomske krize zaustavljen je pad depozita, ali ne i rast kamata na kredite

Stopa rasta kreditnih plasmana u RS*

Promjena kreditne zaduženosti (2009/2008)

Promjena kreditne politike prema privredi

Kreditni privredi su zaustavili svoj rast i pored visokih potreba domaćih preduzeća za finansiranjem. Prema tome, banke su se u kriznom periodu opredijelile za održavanje postojeće kreditne izloženosti prema privatnom sektoru, dok su se veoma teško odlučivale za nove kreditne plasmane, zbog čega su preduzeća došla u nezavidan položaj. U najgoroj poziciji našli su se preduzetnici i mala preduzeća, koji su prvi osjetili promjenu u kreditnom tretmanu bankarskog sektora, dok su u isto vrijeme bili suočeni s naglim padom potražnje i otežanom naplatom. Glavni razlozi

koji su uticali da domaće banke izaberu ovako opreznu kreditnu politiku jesu ozbiljni gubici koje su doživjele njihove banke-majke na tržištima Centralne i Jugozapadne Evrope, kao i porast učešća nekvalitetnih kredita (kreditni koji se ne izmiruju na vrijeme i klasifikovani su u više kategorije rizika) u ukupnim kreditima privredi na gotovo 10% u RS. Uvođenje restriktivne politike domaćih banaka svakako je pogoršalo negativne posljedice ekonomske krize po domaću privredu, čiji je rast u prethodnom periodu u dobroj mjeri bio rezultat intenzivnog kreditiranja kojim su finansirane domaća potrošnja i investicije. Ipak, za razliku od Federacije BiH, kreditni plasmani privredi RS su, osim u prva tri mjeseca 2009. godine, uspjeli zadržati barem minimalne pozitivne vrijednosti.

Smanjeno kreditiranje

U 2009. godini kreditni plasmani u RS su zabilježili pad nakon enormnih stopa rasta iz prethodnih godina. Do ovako naglog presjeka kreditnih aktivnosti došlo je usljed zaokreta u poslovnoj politici banaka, koja se u principu svela na drastično pooštavanje kriterijuma za ocjenu rizika klijenata i povećanje likvidnosti. Drugim riječima, u periodu nakon nastupa ekonomske krize, banke nisu bile voljne da nastave svoje kreditne aktivnosti iako su za to imale sredstva. U prilog ovoj tvrdnji ide podatak da su banke u toku 2009. godine kod Centralne banke BiH držale višak (iznad obaveznih rezervi) u prosječnom iznosu od 1,2 milijarde KM, a on je dodatno porastao u 2010. godini.

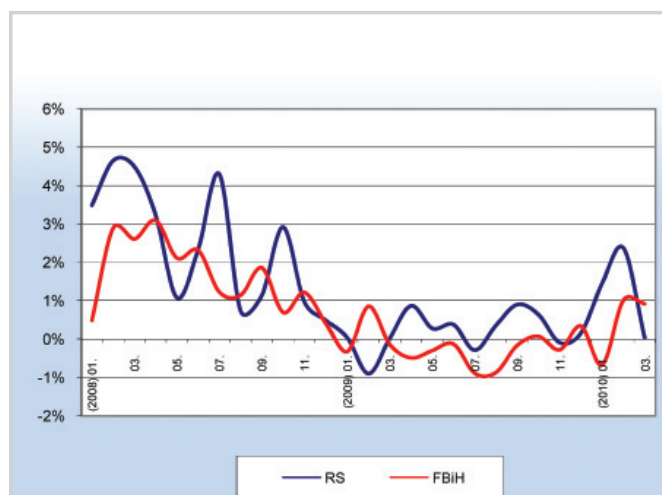
Izvor: IR BRS

*Podaci se odnose na sve bankarske kredite koji su plasirani na području RS

Javni sektor najbolja mušterija

Jedino su Vlada i Vladine institucije ostvarile visok rast zaduživanja u prošloj godini. S obzirom na to da je ekonomska kriza uzrokovala pad javnih prihoda, Vlada je kroz kredite pokušala obezbijediti dio sredstava za finansiranje planiranih rashoda, što su banke rado dočekale smatrajući javni sektor najpouzdanijim dužnikom. S druge strane, građani RS su u 2009. godini smanjili svoja dugovanja prema bankama za cijelih 7%. Ovaj podatak veoma dobro ilustruje snažan pad potražnje kredita od strane stanovništva, koje je usljed porasta svoje finansijske nesigurnosti odgodilo veće potrošačke i investicione planove.

Kreditni plasmani privredi (mjesecne promjene)

Ova razlika između dva entiteta se može dijelom objasniti nešto lošijim poslovnim ambijentom u Federaciji BiH usljed njene nepovoljnije fiskalne pozicije, kao i značajnim kreditnim injekcijama Investiciono-razvojne banke RS u prethodnoj

godini. U prva tri mjeseca 2010. godine zabilježen je minimalan porast kreditnih aktivnosti u oba entiteta, što nam, uz dužan oprez, sugerise da dolazi do blagog i postepenog otkočenja finansijskog tržišta.

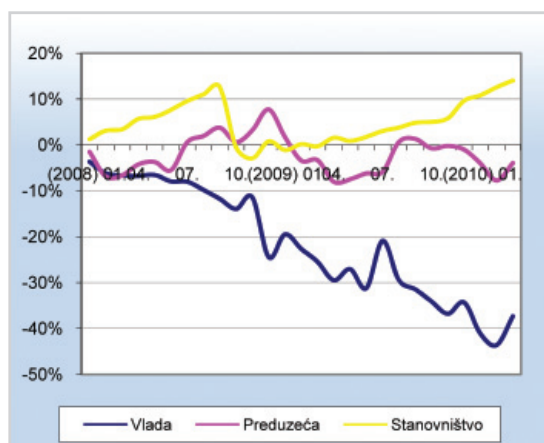

Izvor: Centralna banka BiH

Kretanje ukupnih depozita u bankama RS (promjene u odnosu na decembar 2007)

Bankarski sektor preživio "crni oktobar"

Depoziti u bankama RS u martu 2010. godine opali su za cijelih 17% u odnosu na njihov najviši iznos iz 2008. godine. Pad depozita počeo je s "bankarskom nervozom" iz oktobra 2008. godine kada je pod uticajem negativnih događaja na svjetskom finansijskom tržištu u roku od jednog mjeseca povučeno više od 800 miliona KM sa tekućih i štednih računa u BiH. Ovaj događaj je predstavljao do sada najozbiljniji ispit za otpornost finansijskog sektora RS, ali je pojava eventualnih sistemskih krhova uspješno izbjegnuta. Opadanje nivoa depozita u narednom periodu većim dijelom jeste posljedica pogoršanja likvidnosti Vladinih institucija usljed razvoja ekonomske krize. Ohrabrujući su znaci iz početka 2010. godine o zaustavljanju ovog negativnog trenda.

Izvor: Centralna banka BiH

Kretanje depozita u bankama BiH (promjene u odnosu na decembar 2007)

Građani nastavili da štede

Građani BiH su, ipak, vratili povjerenje u bankarski sistem. Depoziti stanovništva su se u potpunosti oporavili uvećavši se za 15% u odnosu na vrijednost iz perioda "bankarske nervoze" iz oktobra 2008. godine, čime su čak blago premašili i svoju vrijednost iz pretkriznog perioda. Povećano učešće depozita stanovništva može se objasniti većom orijentacijom banaka na domaće izvore finansiranja usljed otežanog pristupa inostranom kapitalu kao i porastom interesa građana za štednju zbog odgađanja dijela lične potrošnje i investicija. Iz ovoga je očito da deficit u ukupnim depozitima dolazi iz drugih izvora, a to su prvenstveno depoziti Vlade i Vladinih institucija čije se stanje na bankovnim računima počelo topiti znatno ranije. Tako je u martu 2010. godine njihova vrijednost bila za 35% manja u odnosu na početak 2008. godine. Značajno učešće depozita finansijskih institucija u ukupnim depozitima (20% kod banaka u RS) sugerise postojanje značajne finansijske ovisnosti domaćih banaka o svojim bankamajkama.

Kamatne stope porasle

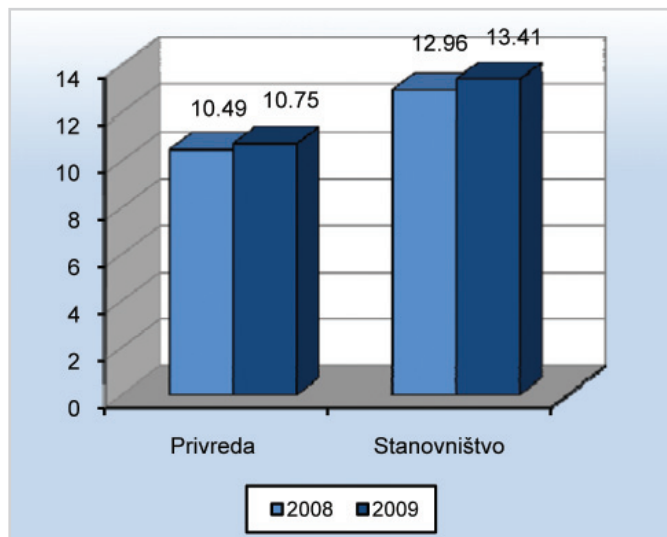
Kamatne stope u RS zabilježile su blagi porast u 2009. godini. Prosječna (efektivna) kamatna sto-

pa na kredite banaka u RS iznosila je 10,06% u 2009. godini. Interesantno je primijetiti da je kod kredita privredi došlo do produblivanja razlike između kamatnih stopa na kratkoročne i dugoročne kredite,

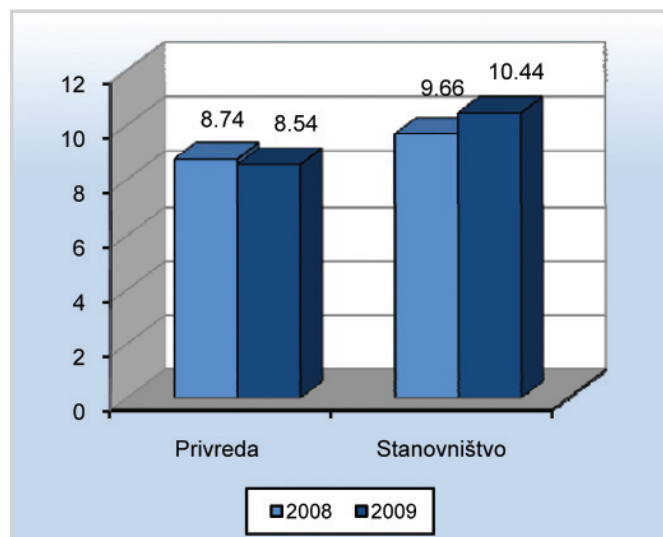
što reflektuje povećanu potražnju preduzeća za kratkoročnim izvorima finansiranja u cilju održavanja likvidnosti. S druge strane, pasivne kamatne stope (kamratne stope na depozite) zabilježile su značajniji

pad spustivši se sa 4,05% u 2008. godini na 3,29% u 2010. godini. Na ovaj način došlo je do povećanja kamatne marže banaka računane kao razlika između aktivnih i pasivnih kamatnih stopa.

Kratkoročne kamatne stope banaka RS

Dugoročne kamatne stope banaka RS

Ekonomski rast - realnost ili...

Povratak ekonomskog rasta zavisice od oporavka naših trgovinskih partnera. Budući da se ekonomija RS može svrstati u grupu “malih otvorenih ekonomija” ona je visoko senzibilna na globalna kretanja

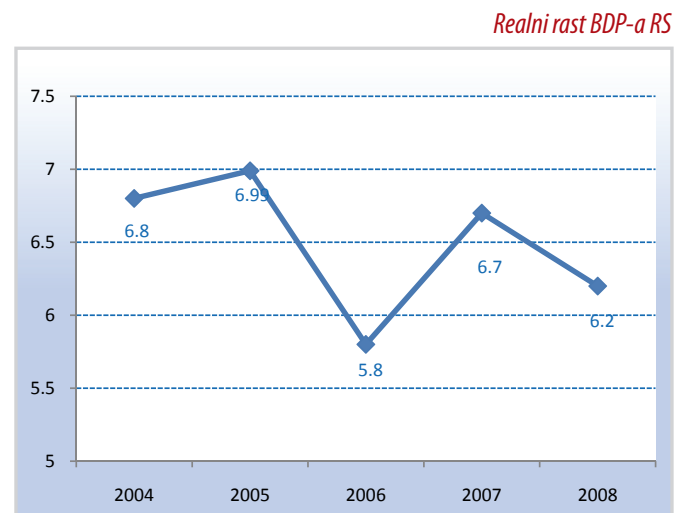
Izazovi za ekonomiju

Domaća ekonomija je u prethodnom periodu imala karakter potrošačkog modela rasta.

Potrošnja, snažno podržana kreditnim zaduživanjima i transferima iz inostranstva, predstavljala je glavni motor rasta domaćeg BDP-a. Zbog toga su visoke stope ekonomskog rasta koje je RS bilježila u prethodnom periodu bile iznad njenih realnih potencijala. Ako bismo i zanemarili uticaj globalne krize, može se reći da su dosadašnje stope rasta neodržive bez ubrzanja u sprovođenju sveobuhvatnih reformskih procesa, posebno u domenu pojednostavljivanja administrativnih usluga i daljeg unapređivanja preduzetničkog poslovanja u zemlji. Izborna 2010. godina najavljuje nove zastoje u sprovođenju neo-

phodnih strukturnih reformi.

Statističke institucije u BiH ne vrše kvartalni obračun BDP-a, što predstavlja uobičajenu praksu u gotovo svim evropskim zemljama. U iščekivanju zvaničnih rezultata ukupne ekonomske aktivnosti u RS i BiH u 2009. godini, koji će biti objavljeni polovinom 2010. godine, možemo se osloniti samo na raspoložive procjene domaćih autoriteta i međunarodnih institucija. Prema procjenama Vlade RS, iznesenim u Ekonomskoj politici RS za 2010. godinu, BDP RS u 2009. zadržaće nivo iz 2008. godine, dok se u 2010. očekuje realni rast od 1,4%. Međutim, prema procjenama MMF-a iz aprila ove godine, ekonomija BiH je u 2009. godini ostvarila realni pad BDP-a od 3,4 %, što predstavlja značajno pogoršanje u odnosu na prognoze iz oktobra 2009. godine (realni pad

Izvor: Republički zavod za statistiku RS

BDP BiH od -3%). Ekonomija RS se može svrstati u grupu “malih otvorenih ekonomija”, te je zbog toga visoko senzibilna na globalna kretanja. Posljednje turbulencije u EU inicirane stanjem grčke ekonomije i opravdani strah da bi i neke druge zemlje mogle

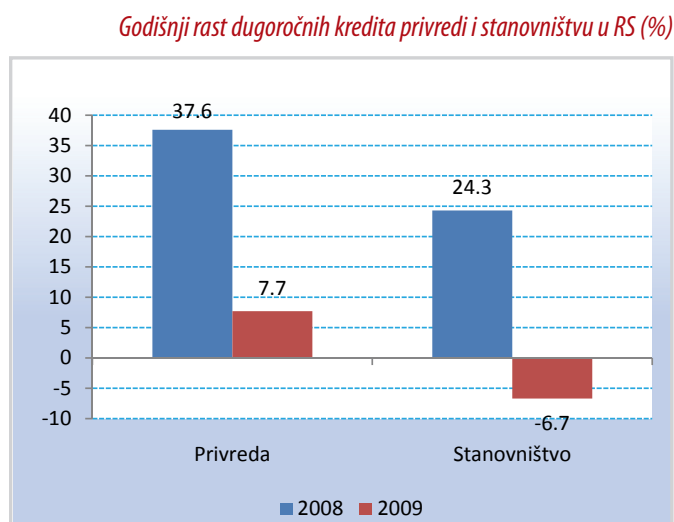
zapasti u slične poteškoće značajno su destabilizovale perspektive šireg, regionalnog rasta. U tom smislu i ekonomski rezultati RS će biti pod snažnim uticajem globalnog scenarija ekonomskih zbivanja i trendova.

Investicije odgođene

Očekivano, svjetska ekonomska kriza se negativno reflektovala i na obim investicija u RS. Značajno usporavanje rasta dugoročnih kredita privredi RS, koji je u 2009. godini iznosio skromnih 7,7% u poređenju s rastom iz 2008. kad je iznosio 37,6%, te pad dugoročnih kredita stanovništvu u visini od 6,7% upućuju na značajniju kontrakciju investicionih aktivnosti privrede i stanovništva,

te njihovo prolongiranje za “bolja vremena”.

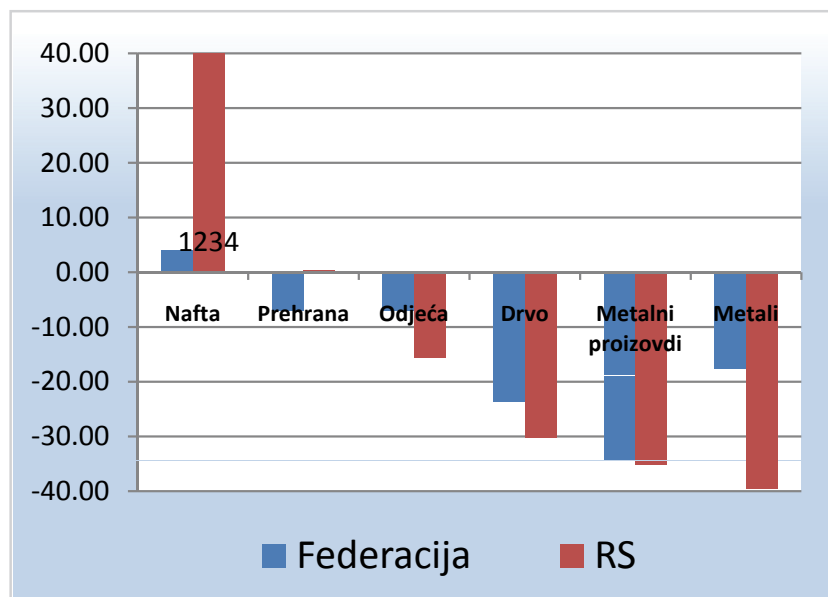
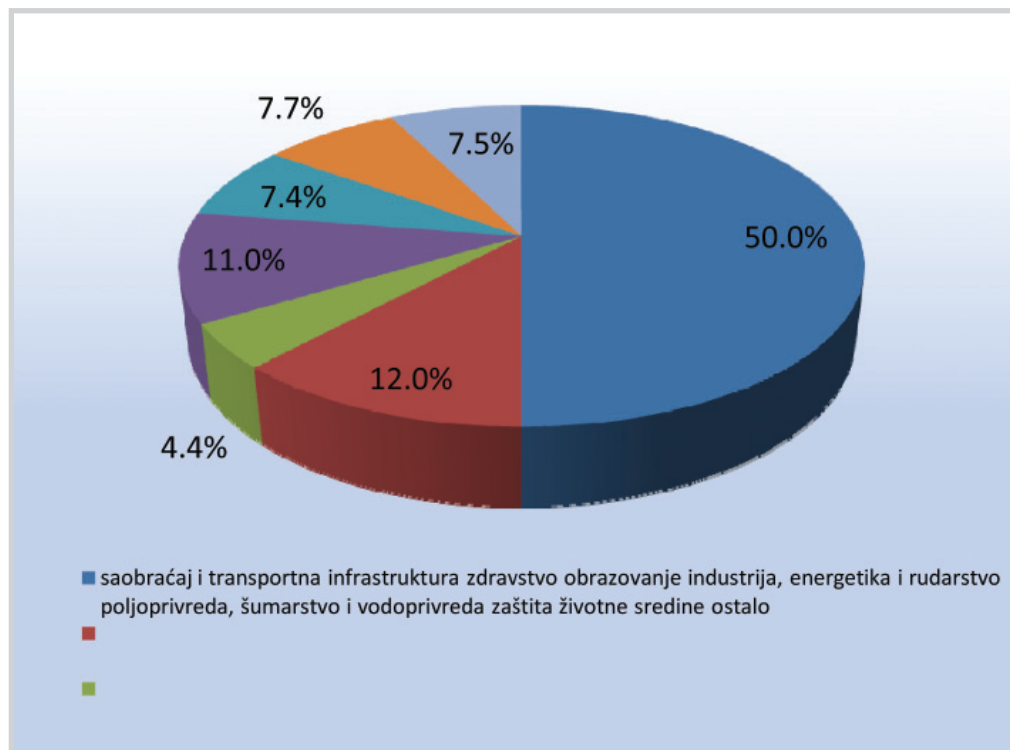
Struktura javnih investicija u RS, u investicionom ciklusu 2009-2011. godina, odražava generalnu razvojnu politiku Vlade RS po kojoj fizička infrastruktura još nije prilagođena aktuelnim potrebama te ju je neophodno dalje razvijati i unapređivati. U tom smislu gotovo 50% javnih investicija odnosi se na saobraćaj i transportnu infrastrukturu, odnosno na oblast industrije, energetike i rudarstva oko 11%.

Izvor: Agencija za bankarstvo RS

Vrijednost stranih ulaganja u RS je u 2009. godini iznosila 104,5 miliona KM što je za 37,1% manje u odnosu na njihovu vrijednost u 2008. godini. Sličan trend je prisutan i u širem regionu, te je vrijednost stranih ulaganja u Srbiju pala za 43%, Bugarsku za 56,6%, Rumuniju za 48,4%. Direktna strana ulaganja u RS tokom 2009. godine karakteriše nepovoljna sektorska struktura s obzirom na to da je više od 50% realizovano u trgovini.

Izvor: Vlada RS, Ekonomska politika RS za 2010.

Industrijski sektori u 2009. (godišnja promjena obima proizvodnje) (%)

Izvor: Republički zavod za statistiku RS

pao na svega 15% obima proizvodnje iz istog mjeseca prethodne godine. Sam podatak da je samo jedan proizvođački kapacitet kao što je Rafinerija nafte u stanju da u tolikoj mjeri promijeni vrijednost indeksa industrije dovoljno govori o ukupnoj veličini privrede RS, što ujedno može predstavljati šansu i opasnost za dalji razvoj.

Trend povećanja proizvodnje u ovom sektoru prisutan je od trećeg kvartala prošle godine i korespondira sa oporavkom najznačajnijih spoljnotrgovinskih partnera RS i rastom inostrane tražnje za domaćim proizvodima. Tokom perioda januar-april 2010. godine, rast industrijske proizvodnje u RS osnažen je sektorom vađenja ruda i kamena, koji bilježi međugodišnju ekspanziju u visini od 39,6%.

S daljim oporavkom svjetske privrede, finalne i reproduktivne potrošnje možemo računati i na rast inostrane tražnje za domaćim proizvodima (prvenstveno proizvodima metalne industrije) što će se pozitivno reflektovati na obim industrijske proizvodnje u RS.

Nije sve crno - imamo Rafineriju nafte

Visoke stope rasta industrijske proizvodnje iz 2009. (+19%) i početkom 2010. godine (+7,3%) direktna su posljedica aktiviranja proizvodnje u Rafineriji nafte. S druge strane, industrijska proizvodnja u FBiH, nakon pada od 11,6% u 2009. godini, bilježi skroman rast u visini od 2,6%

u periodu januar-april 2010. godine. U 2009. godini naftni sektor RS je ostvario povećanje fizičkog obima proizvodnje za više od 1.200%, te se afirmisao kao ukupni pokretač rasta industrijske proizvodnje u RS.

Međutim, svi ostali bitniji prerađivački sektori RS su zabilježili dvocifrene stope pada proizvodnje u 2009. godini, s izuzetkom sektora prehrane, koji se zadržao na otprilike istom nivou. Štaviše, u većini ovih sektora stopa pada je

bila čak veća od istih u Federaciji. U stepenu pada prednjačili su metalni i drvoprerađivački sektor, kao izvozno orijentisani sektori koji su bili najdirektnije izloženi naglom smanjenju inostrane potražnje za sirovinama i poluproizvodima. Najveća kontrakcija proizvodnje desila se početkom 2009. godine, nakon čega dolazi do postepenog oporavka. Ilustrativan je podatak da je u januaru 2009. godine obim proizvodnje osnovnih metala u RS

Građevinski sektor bez oporavka

Građevinarstvo je sektor ekonomije RS koji je naročito snažno pogođen negativnim efektima svjetske ekonomske krize i njegov oporavak je još neizvjesan. Vrijednost izvršenih građevinskih radova u prvom kvartalu 2010. godine manja je za 31,2%, odnosno broj izvršenih efektivnih časova na građevinskim radovima je manji za 12% u odnosu na isti period prošle godine. Istovremeno, usporevanje građevinske aktivnosti negativno se reflektovalo i na broj angažovanih radnika u ovom sektoru koji je smanjen za 14,9% (g/g). S prosječnom platom od 533 KM, građevinarstvo je najlošije plaćen sektor u RS. Pad tražnje za stambenim i poslovnim jedinicama snažno je podstaknut otežanim pristupom izvorima finansiranja, opadanjem kupovne moći stanovništva i velikom neizvjesnošću u pogledu daljeg razvoja ekonomskih (ne)prilika (fenomen: "čekaj da vidim šta će biti").

Smanjen trgovinski deficit - prisilno otrežnjenje

Sve očigledniji signali globalnog oporavka pozitivno su se reflektovali na ukupnu spoljnotrgovinsku aktivnost RS koja je u prvom kvartalu 2010. godine ostvarila međugodišnji rast od 12,2%. Istovremeno, izvoz je povećan za 27,1%, dok je uvoz zabilježio skromniji rast u visini od 4,7%. Stopa pokrivenosti uvoza izvozom iznosila je 60,9%, dok je intenzivniji rast domaćeg izvoza u poređenju s rastom uvoza rezultirao smanjenjem spoljnotrgovinskog deficita RS za 17,8%.

Na nivou BiH, izvoz je povećan za 23,9%, a vrijednost uvoza je smanjena za 1,7% u odnosu na prvi kvartal 2009. godine.

Pod uticajem globalne ekonomske krize i narasle neizvjesnosti u pogledu njenog trajanja i ozbiljnosti posljedica koje će ostaviti iza sebe, domaći potrošači su privremeno odložili nabavku trajnih i luksuznih dobara koja su, najvećim dijelom uvoznog porijekla. Na taj način došlo je do zaustavljanja višegodišnjeg trenda robusnog rasta uvoza. Međutim, s oporavkom domaće ekonomije nastupice oporavak i domaćeg

potrošnje, posebno u segmentu trajnih i luksuznih dobara, te postoji realna opasnost da uvoz ponovo dostigne svoje maksimume iz ranijih godina.

U prva tri mjeseca tekuće godine u strukturi izvoza iz RS dominirala je nafta i njene prerađevine s 30,6% i sirovine s 14,9%. Početak rada Rafinerije nafte Brod uticao je na redefinisane strukture domaćeg izvoza u kojoj su, u prethodnom periodu, dominirale sirovine kao svojevrsni domaći izvozni brend. Uvoz hrane u RS u prvom tromjesečju 2010. godine manji je za 9,1% u odnosu na isti period prethodne godine. Međutim, i pored ovih pozitivnih trendova i činjenice da je poljoprivreda prepoznata kao komparativna prednost RS, oko 14% domaćeg uvoza otpada na ovu kategoriju proizvoda.

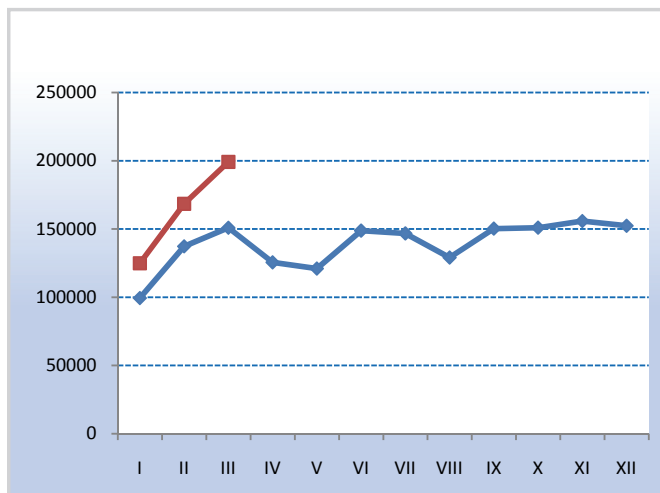
Domaću spoljnotrgovinsku aktivnost karakteriše visok stepen geografske koncentracije, s obzirom na to da preko 50% izvoza iz RS otpada na izvoz u Srbiju, Hrvatsku i Italiju. Istovremeno, najznačajniji uvozni partneri RS jesu Srbija, Rusija i Hrvatska s natpolovičnim učešćem u strukturi ukupnog uvoza.

Zahvaljujući još nepovoljnijoj sektorskoj strukturi, domaći izvoz ostaje visoko senzibilan na globalna kretanja i nivo industrijske proizvodnje u zemljama šireg regiona.

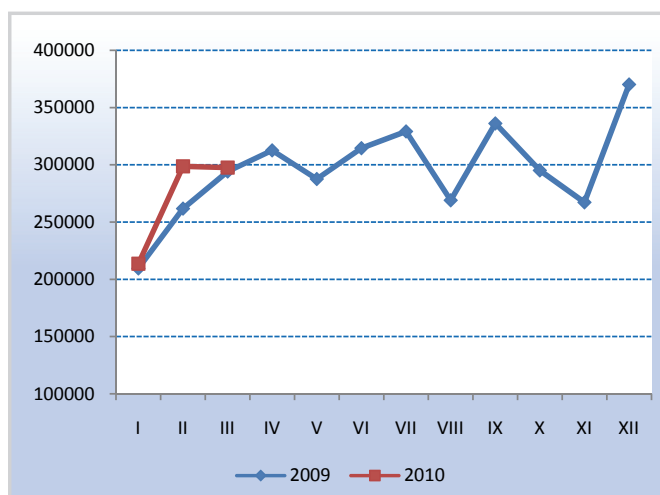
Signal za ekonomiju

Kontrakcija sektora građevinarstva upućuje na značajno usporavanje investicionih aktivnosti u domaćoj ekonomiji inicirano negativnim efektima globalne ekonomske krize i njihovim prelijevanjem u domaći finansijski i realni sektor. Oporavak građevinske aktivnosti predstavljaće pouzdani signal da se ekonomija nalazi na dobrom putu potpunog oporavka.

Izvoz iz RS (000 KM)

Uvoz u RS (000 KM)

Izvor: Republički zavod za statistiku RS

Kriza generisala rast nezaposlenosti

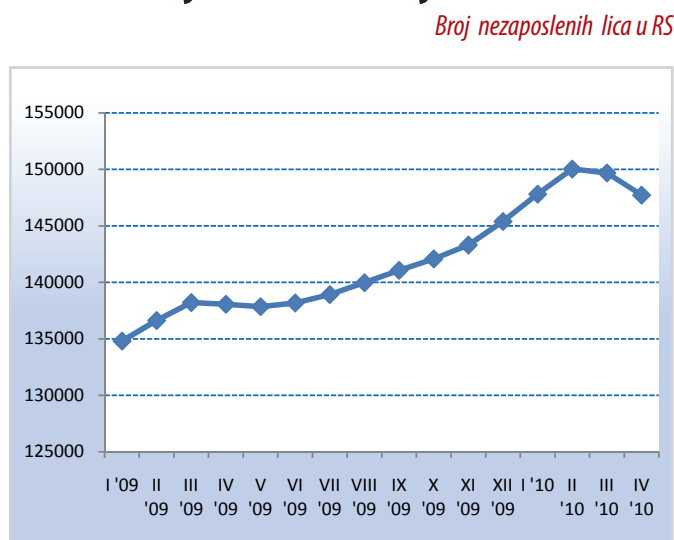
Najveći broj prijavljenih na biro zabilježen u februaru 2010. godine. Poslodavci su veoma često posezali za otkazima kao instrumentom za poboljšanje sopstvene finansijske kondicije

Spoljni udar na tržište rada

Globalna ekonomska kriza generisala je snažan pritisak na rast nezaposlenosti u RS. Pad domaće, lične i investicione potrošnje, praćen smanjenjem izvozne tražnje rezultovao je kontrakcijom poslovne aktivnosti čime su stvoreni značajni viškovi radne snage, posebno u privatnom sektoru. U tom smislu, poslodavci su veoma često posezali za otkazima kao instrumentom za poboljšanje sopstvene finansijske kondicije. Nezaposlenost u RS kulminirala je

u februaru 2010. godine, kada je broj nezaposlenih lica premašio cifru od 150.000. Nakon toga prisutan je trend umjerenog pada nezaposlenosti, te se na kraju aprila broj nezaposlenih u RS zaustavio na 147.724 lica što je za 9,6% više u odnosu na njihov broj iz januara 2009. godine. Prosječan broj zaposlenih u 2009. godini iznosio je 253.665 lica ili 2,1% manje u odnosu na njihov broj u 2008. Istovremeno, u FBiH ova kontrakcija je mnogo manja i iznosi samo 0,1%.

Domaće tržište rada još dugo će patiti od posljedica globalne ekonomske krize koje su se, između

Izvor: Republički zavod za statistiku RS

ostalog, manifestovale kroz rast problema predstavljajući teško nezaposlenosti, a rješavanje ovog nasljeđe za naredni period.

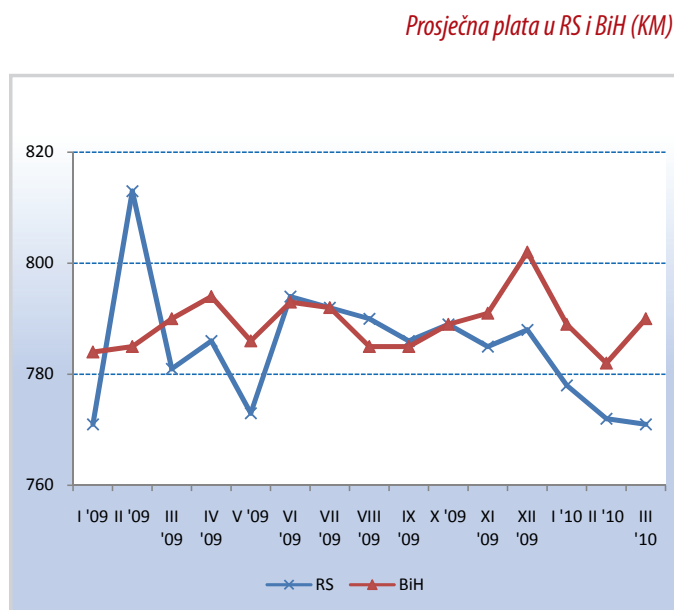
Javni sektor diktira plate

Od početka 2010. godine vrijednost prosječne neto plate u RS bilježi kontinuirano smanjenje. Naime, u prvom kvartalu prosječna neto plata u RS iznosila je 774 KM, što je za 1,9% manje u odnosu na isti period prošle godine. Istovremeno, na nivou BiH vrijednost prosječne plate je porasla za 0,2% i dostigla je iznos od 790 KM. Finansijsko posredovanje, s prosječnom platom od 1.219 KM, zadržalo je vodeću poziciju u konkurenciji najbolje plaćenih sektora u prvom tromjesečju 2010. godine. Slijede ga državna uprava i odbrana, obavezno socijalno

osiguranje, s prosječnom platom od 1.057 KM i zdravstvo i socijalni rad sa prosjekom od 1.018 KM.

Pad vrijednosti prosječne neto plate u RS najvećim dijelom potiče od kontrakcije plata u javnom sektoru. Naime, od 1. januara 2010. godine na snagu je stupila zakonska odluka o smanjenju plata zaposlenim u upravnim organima RS u rasponu od 10-25%, jer se Vlada RS, potpisivanjem aranžmana sa MMF-om obavezala na ograničavanje primanja budžetskih korisnika i na taj način ostvarivanje značajnih budžetskih ušteda. I pored toga, prosječna plata u javnoj upravi za 36,6% premašuje prosjek RS.

Javni sektor RS, zahvaljujući svojoj predimenzioniranosti i stabilnim (budžetskim) izvorima finansiranja,

Izvor: IRB RS

afirmisao se kao dominantni generator trendova na domaćem tržištu rada s obzirom na to da promjene u

nivoima zarada zaposlenih u ovom sektoru daju odlučujući pečat vrijednosti prosječne plate u RS.

Odnos zaposlenih i penzionera

Ukupni broj nezaposlenih lica i penzionera u RS gotovo je duplo veći od broja radnika. Veliki socijalni transferi generišu snažan pritisak na rast neproduktivne javne potrošnje, te ostavljaju malo prostora za preusmjerenje javnih sredstava za finansiranje investicione potrošnje.

Penzioni sistem u problemima

U RS je i dalje prisutan trend rasta broja penzionera. Na kraju aprila 2010. godine njihov broj je iznosio 221.965 što je za 1,1% u više u odnosu na kraj prošle godine. U prosjeku, na jednog penzionera dolazi 1,14 radnika što, gotovo izvjesno, ugrožava dugoročnu održivost i perspektive aktuelnog sistema penzionog osiguranja. Ključ za postizanje održivosti sistema treba tražiti kroz konkretne reformske zahvate u samom procesu njegovog finansiranja, ali i vođenju dosljedne politike penzionisanja.

U aprilu prosječna penzija je iznosila 319 KM te se zadržala na približno istom nivou kao i u 2009. godini (320 KM). Međutim, njena vrijednost i dalje zaostaje za vrijednošću proječne penzije u FBiH, koja je prema posljednjim raspoloživim podacima za februar 2010. godine iznosila 343 KM.

Inflacija u blagom usponu

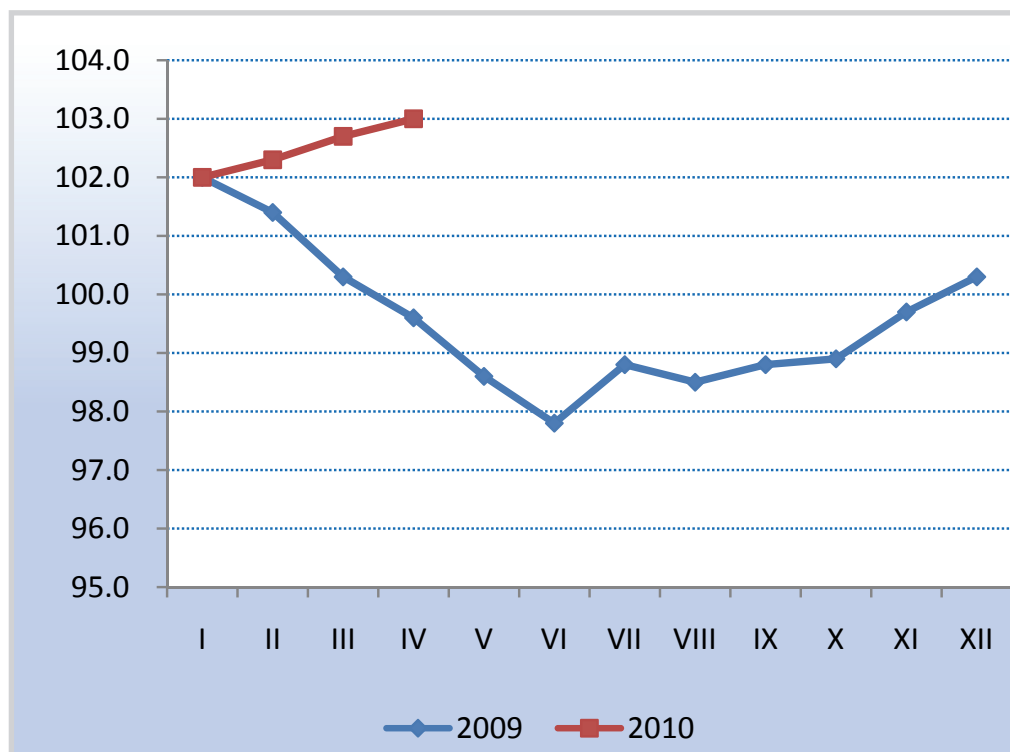
Od početka 2010. godine prisutan je trend ubrzavanja inflacionih kretanja u RS. Samo u prva četiri mjeseca međugodišnja inflacija je iznosila 2,5%, dok smo 2009. godinu završili sa deflacijom od 0,4%. Uvođenje dodatnih akciza na duvan i duvanske proizvode doprinijelo je značajnom rastu cijena ove kategorije proizvoda, koji je u periodu januar-april 2010. godine iznosio 50,7%. Istovremeno, rast cijena nafte na svjetskim berzama uticao je na nivo cijena u kategoriji prevoza koje su porasle za 8,3% na godišnjem nivou. Za razliku od 2008. godine kada je značajni impuls ubrzavanju inflacije poticao od povećanja cijena prehrambenih proizvoda, u 2010. godini to nije slučaj. Naime, cijene hrane u periodu januar-april ove godine manje su za 3,5% u odnosu na isti period prethodne godine. Strah od produbljivanja deflacije koji je obilježio 2009.

godinu definitivno je iza nas. U narednom periodu, stepen rasta cijena u RS biće pod značajnim uticajem dinamike oporavka domaće potrošnje

s obzirom na to da je samo promet u trgovinama na malo tokom 2009. godine pao za 10,2% na godišnjem nivou. Takođe, i globalna kretanja,

primarno na tržištu sirove nafte, značajno će uticati na opšti nivo cijena u domaćoj ekonomiji.

Inflacija u RS - indeks potrošačkih cijena

Izvor: Republički zavod za statistiku RS

EUROHERC

Osiguranje kojem vjerujem!

Kontaktirajte nas na telefon broj **051/344-860** ili na mail grupu: eurohercbl@euroherc.ba
Očekuje Vas kvalitetna i profesionalna usluga na teritoriji čitave Republike Srpske i Bosne i Hercegovine.

Vaš partner za sigurno poslovanje!

www.euroherc.ba

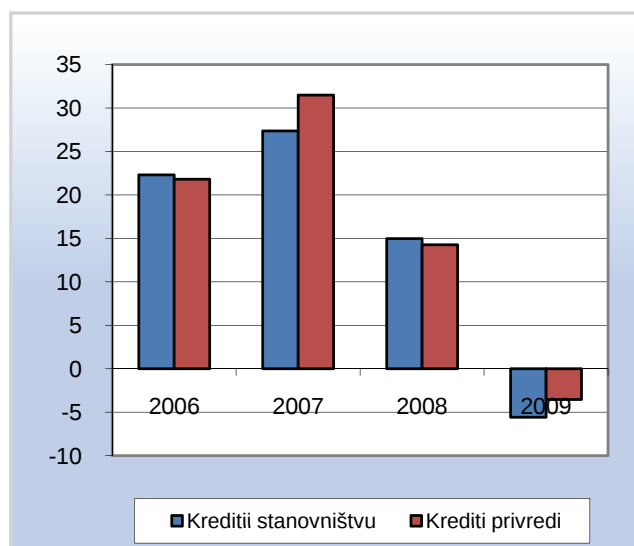
www.nektarpivo.com

Krediti u Federaciji BiH: snažan pad, blag oporavak

Kreditni plasmani u Federaciji BiH zabilježili su snažan pad u 2009. godini. Vrijednost kredita plasiranih stanovništvu smanjena je za 5,6% u 2009. godini u odnosu na prethodnu godinu, što ukazuje na pad potrošačkih i investicionih aktivnosti domaćinstava s jedne strane, te zaoštavanje kreditne politike bankarskog sektora s druge strane. Plasman kredita preduzećima takođe je zabilježio pad od 3,5% što reflektuje nešto slabiju institucionalnu podršku kreditnim plasmanima u ovom entitetu. Interesantno je spomenuti da je u prethodnom periodu kreditna ekspanzija u Federaciji BiH dostigla nešto veći nivo nego u RS, pa je prosječan građanin u 2009. godini bio zadužen oko 1.850 KM (u odnosu na oko 1.400 KM u RS). Relativna vrijednost ukupnih kreditnih plasmana privredi je takođe bila veća i iznosila je 30% BDP-a u 2008. godini (u odnosu na 25% BDP-a u RS). U februaru i martu 2010. godine krediti privredi zabilježili su mjesečne stope rasta od oko 1%, što predstavlja promjenu negativnog trenda iz prethodne godine, dok se u sektoru stanovništva u prvom kvartalu 2010. godine još može govoriti samo o usporavanju pada. I u Federaciji BiH je, ipak, došlo do oporavka povjerenja u bankarski sektor što se manifestuje porastom depozita stanovništva od 8% u 2009. godini.

Prvi signali oporavka vidljivi u kreditiranju preduzeća, dok se u sektoru stanovništva u prvom kvartalu 2010. godine još može govoriti samo o usporavanju pada

Rast kredita u FBiH (godišnja promjena u %)*

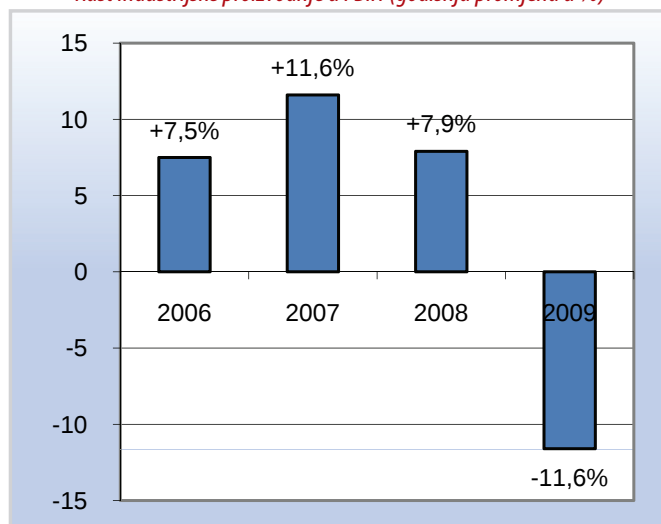
Izvor: IRB RS

*Podaci se odnose na sve bankarske kredite plasirane na području FBiH

Bez potrošnje nema ni proizvodnje

Industrijska proizvodnja u Federaciji BiH ostvarila je negativan rast od -11,6% u prethodnoj godini. Porast industrijske proizvodnje od 2,2% u prva četiri mjeseca ove godine posljedica je djelimičnog oporavka proizvodnih aktivnosti, ali i veoma niske osnovice za usporedbu iz početka prethodne godine kada je industrijska proizvodnja u mnogim sektorima u Federaciji doživjela najdublji pad. Pad potrošačkih cijena od 0,4% u prva četiri mjeseca ove godine, zaustavljanje rasta plata (u martu +0,5% na godišnjem nivou), pad broja zaposlenih (u martu -0,8% na godišnjem nivou), pad uvoza (-0,9% u prva četiri mjeseca ove godine) i pad kreditnih plasmana (-6% 2009. godine) ukazuju da je domaća potrošnja još na niskim granama.

Rast industrijske proizvodnje u FBiH (godišnja promjena u %)

Izvor: IRB RS

Uzimajući u obzir visoku zavisnost bh. ekonomije od kretanja domaće potrošnje, u toku ove godine teško se može očekivati značajniji ekonomski oporavak. MMF je projektovao rast BDP-a BiH na nivou od 0,5% u 2010.

godini. Iako je rast izvoza od 28,3% u prva četiri mjeseca ove godine ohrabrujući, treba imati na umu da je njegova vrijednost još niža u odnosu na pretkrizni period (-5,6% u odnosu na isti period 2008. godine).

Najteže reforme za kraj

Federacija BiH nije uspjela sprovesti preostale reforme iz Pisma namjere MMF-u u predviđenom roku do kraja maja, čime bi bili stvoreni uslovi da Odbor izvršnih direktora MMF-a na svom zasjedanju 22. juna razmatra i odobri četvrtu tranšu stand-by aranžmana za BiH u vrijednosti od 38 miliona KM. Preostale reforme koje nisu usvojene u toku maja jesu donošenje zakona o platama zaposlenih u organima vlasti FBiH, usvajanje strategije reforme penzionog sistema i sprovođenje reforme beneficiranih penzija. Sprovođenje ovih socijalno osjetljivih reformi dodatno komplikuje približavanje oktobarskih izbora i obaveza kantona da usaglasile svoje zakone o platama.